

Utrechtse avonden

Begin 2002 zijn er de volgende twee avonden gepland.

Op **7 januari 2002 om 20.00** zullen we het gaan hebben over de aanvang van de vliegtijden van juffers op het noordelijk halfrond. Hoe verschilt het tijdstip dat de Vuurjuffer *Pyrrhosoma nymphula* begint te vliegen door Europa? Verder vliegt bij ons de Gewone pantserjuffer *Lestes sponsa* later dan de Tangpantserjuffer *Lestes dryas*. In Frankrijk en in Japan vliegt deze laatste soort echter later. Welke verschillen zijn er nog meer te vinden en hoe zouden deze zaken mogelijk verklaard kunnen worden.

Op **4 maart 2002 om 20.00** Levensstrategieën bij libellen. Hoe lang duurt het voor een ei van een libel uitkomt? Is dit verschillend van soort tot soort? Zijn er verschillen in de larvenontwikkeling van een soort in Zuid-Europa en in Noord-Europa? Doen libellen aan risicospreiding, zodat een slechte zomer niet gelijk het einde van een voorkomen van een soort op een plaats hoeft te zijn?

Waar? Met het openbaar vervoer is het projecthuis op de volgende manier te bereiken. Vanaf Utrecht CS bus 5 naar Voordorp (gaat minimaal 4 maal per uur). Uitstappen bij de halte Simon Bolivarstraat. Daarna de Simon Bolivarstraat inlopen. De derde zijstraat even rechts inslaan en na twintig meter door het groene hek naar links. Midden tussen de huizen ligt in een klein parkje het projecthuis.

Vragen Voor vragen kan je contact opnemen met *Marcel Wasscher 030 2517882 marcelhilair@hetnet.nl*.

Abonnementen op buitenlandse Libellenbladen

Alle leden die in 2001 een abonnement hebben gehad op een buitenlands libellenblad, wat in de praktijk neerkwam op een abonnement op of *Libellula* (Duits) of *Pantala* (WDA) of beide en dit abonnement in 2002 willen voortzetten wordt verzocht het verschuldigde abonnementsgeld (zie hieronder) voor 1 februari 2002 over te maken op het rekeningnummer van de NVL (zie colofon van de Nieuwsbrief).

Libellula, Eur.25,- (F.55,-)

Pantala, Eur.49,10 (F.108,- ofwel £.30,-).

Boven op het verschuldigde abonnementsgeld dient een toeslag van Eur.1,15 (F.2,50) te worden betaald voor administratiekosten, ongeacht het aantal abonnementen. Bij betaling duidelijk naam en adres vermelden en niet vergeten aan te geven voor welk(e) abonnement(en) het overgemaakte bedrag geldt.

*Gerard Abbingh, secretaris
Muddegoorn 78
9403 NK Assen
gjr.abbingh@hetnet.nl*

Europese libellensymposium te Leiden – 1-3 juni 2002

Zoals in de vorige nieuwsbrief al stond aangekondigd vindt komende voorzomer in Leiden de Europese bijeenkomst van de Worldwide Dragonfly Association plaats. Op zaterdag en maandag worden er lezingen en presentaties gehouden. Naast een aantal algemene lezingen wordt er ook aandacht gegeven aan een tweetal thema's. Het eerste thema betreft 'Europese samenwerking'. Afgelopen jaren wordt er in steeds meer Europese landen gewerkt aan de verbetering van de bescherming van libellen. Een betere uitwisseling van kennis zou hier veel aan kunnen bijdragen. In een serie lezingen wordt er ingegaan op de activiteiten in de verschillende landen en de mogelijkheden voor samenwerking. Voor meer informatie over dit thema kan je terecht bij Robert Ketelaar. Het tweede thema gaat over het optreden van verschillende kleurvormen bij één soort (kleurpolymorfisme). Afgelopen jaren is in verschillende landen onderzoek gedaan naar de functie van dit verschijnsel, toch zijn veel zaken onduidelijk gebleven. Tijdens een serie van lezingen geven onderzoekers uit verschillende landen een overzicht van hun ideeën. Voor meer informatie over dit thema kan je terecht bij Niels Dingemans.

Op zaterdag vindt er een excursie naar het Vechtplassengebied plaats. Dit typische Nederlandse libellengebied zal bij onze buitenlandse gasten veel bewondering oproepen. Tijdens het symposium zal er natuurlijk ook gewoon (veel) tijd zijn om bij een kop koffie kennis te maken buitenlandse odonatologen.

Leden van de NVL worden van harte uitgenodigd om het symposium te bezoeken. Het symposium biedt een mooie gelegenheid om kennis te maken met het internationale libellenwerk. Om een impressie te krijgen van de Nederlandse interesse, ontvangen wij graag bericht (e-mail of kaartje) van mensen die willen deelnemen.

*K.-D.B. Dijkstra & V.J. Kalkman
Kalkman@naturalis.nnm.nl
Postbus 9517
2300 RA Leiden*

Verzamelpunt publicaties over libellen

Alle publicaties over libellen worden door de heer B. Kiauta van de Stichting SIO verzameld. Hij verzamelt alle literatuur die over libellen wordt geschreven (hoe klein ook) en houdt dat bij in "Odonatological Abstracts". Hierin staan korte samenvattingen van zoveel mogelijk gepubliceerde literatuur sinds 1970, zodat iedereen nu en later kan weten wat er over libellen wordt en werd geschreven.

Zijn adres: B. Kiauta, Stichting SIO,
Postbus 256,
3720 AG Bilthoven

Zorg ervoor dat bij elke publicatie de bijgevoegde bibliografische gegevens zo compleet mogelijk zijn (mochten die niet op de kopie of origineel te zien zijn):

- in een tijdschrift of krant: welk jaar van publicatie, precieze titel tijdschrift, het pagina nummer en het adres schrijver,
- een rapport of boek ook de uitgever, ISBN nummer, het totale aantal pagina's, de prijs en waar het te bestellen is.
- uitgaven van libellen- en/of vlinderwerkgroepen, waarin een deel van de artikelen over libellen gaan, met welke jaargang en welk nummer het is en wat het redactieadres is waar het blad te bestellen valt en de prijs om ervan lid te worden.

Hieronder drie voorbeelden van hoe de samenvattingen eruit komen te zien. Zoals je ziet worden enkele libellentijdschriften ook al opgenomen en de interessantere artikeltjes daaruit genoemd. Dat zijn de enige publicaties die er dus automatisch in komen.

Wil je meehelpen om het overzicht van de libellen publicaties compleet te krijgen stuur dan je eigen artikelen en rapporten (met eventueel de bovengenoemde extra informatie) op.

Marcel Wasscher
marcelhilair@hetnet.nl

- (13738) **WITTE, R., 2000. Zuidelijke Glazenmaker (*Aeshna affinis*) ontdekt tijdens de excursie op de Schotsman. *Zeeuwse Prikkebeen* 8(3): 5-7. (Dutch). – (Author's address not stated).**

A. affinis and 8 other odon. spp. are listed from the Schotsman, Zeeland prov., the Netherlands; 19-VIII-2000.

- (12290) **MELCHERS, M., M. SOESBERGEN & G. TIMMERMANS, [Eds], 1998. Paardenbijters en mensentreiters: de veelpoters van Amsterdam. – [Horse stingers and people tormentors: the arthropods of Amsterdam]. Schuyt, Haarlem. 176 pp. ISBN 90-6097-484-0. – Price: NLG 40.- net. (Dutch).**

This is a refreshing volume on insect life of the city of Amsterdam, in which dragonflies (pp. 55-87) represent one of the main target groups. Each of the 32 Amsterdam odon. spp. is treated by a specified author (*T. de Zeeuw, R. Hoogenhout, M. Melchers, G. Timmermans, M. Tonkes, S. Turnhout and W. Wakkie*). Species "monographs" are directed at the general reader, but include also a considerable amount of "technical" information. A city phenology graph and a city distribution map are provided for all spp., and many of the recorded localities are named. The colloquial style of the text is enriched by anecdotal statements and by a few dragonfly poems. – A comprehensive interview with M. Melchers, the organizer of the book and the Ecology Officer of Amsterdam, was published in *De Telegraaf* 106 (34442), p. T-17, issue of 14 Nov. 1998.

- (13599) **NIEUWSBRIEF VAN DE NEDERLANDSE VERENIGING VOOR LIBELLENSTUDIE (ISSN 1387-4470), Vol. 4, No. 4 (Dec. 2000). (Dutch). – (c/o M. Wasscher, Minstraat 15 bis, NL-3582 CA Utrecht).**

Contains 3 faunistic articles, by *E. Ruiter* (p. 4; *Sympetrum pedemontanum* records at Denekamp, Bathmen, Deventer and Soestwetering), and by *T. van Trigt* (p. 5; list of 24 spp. from Plateaux and Hageven on the Dutch/Belgian border; – and p. 6; list of 22 spp. from Zuid-Kennemerland in Noord Holland prov.).

Hierboven drie voorbeelden van de samenvattingen zoals ze in *Odonatologica* verschijnen.

Fauna-ongelukjes

Afgelopen seizoen heb ik in Drenthe een weekend besteed aan het zoeken naar de Noordse glazenmaker (*Aeshna subarctica*). Hiertoe heb ik enkele lokaties bezocht waarvan ik wist, dat er in het verleden meerdere waarnemingen van deze soort zijn gedaan. Onder de bezochte lokaties waren twee vennen in boswachterij Schoonlo die dit jaar duidelijk niet geschikt waren als voortplantingswater. Deze wateren waren beide recentelijk geschoond. Zij bevatten wel water, maar geen ondergedoken of drijvende vegetatie.

De Noordse glazenmaker is net als vele andere hoogveengebonden invertebraten afhankelijk van wateren met een drijvende of ondergedoken (veen)moslaag. Aangezien deze moslaag in vennen meestal uit zeer algemene mossoorten bestaat en dus vanuit floristisch oogpunt weinig waardevol is, werd deze met name enkele jaren geleden nog wel eens in zijn geheel verwijderd bij herstelwerkzaamheden. De motivatie hierachter had meestal ook te maken met het tegengaan van verlandings.

Inmiddels begint echter langzaam maar zeker duidelijk te worden, dat in vennen waarin van nature veenmos voorkomt met grootschalige schoningsmaatregelen vaak meer wordt vernietigd dan hersteld. In deze vennen zijn namelijk ondanks de verlandings soms nog relictpopulaties aanwezig van bijzondere hoogveensoorten die als gevolg van de schoningsmaatregelen hun biotoop in één klap zien verdwijnen.

Nu weet ik niet zeker hoe de vennen in Boswachterij Schoonlo eruit zagen vóór de herstelwerkzaamheden, maar de vondst van tientallen huidjes van de noordse glazenmaker bij het ene ven (243.4/545.0) en in ieder geval diverse adulten bij het andere ven (243.1/542.5) doet vermoeden, dat de drijvende moslaag enkele jaren geleden beter ontwikkeld was dan op het moment dat ik de lokaties bezocht.

Van een boswachter vernam ik verder, dat er in de omgeving de laatste jaren nog veel meer vennen zijn geschoond. Mocht iemand meer informatie hebben over eventuele schade die dit heeft veroorzaakt aan fauna-populaties dan ben ik hierin zeer geïnteresseerd.

Tim Faasen, tim.faasen@ecopartners.nl
Ecologica, ecologisch advies en onderzoek